

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Владимир Андреев Трендафилов
на професионалната и творческа дейност на доц. д-р Евгения Начева-Панчева,
участник в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор” (2.1
Английска литература – Средновековие и Ренесанс),
обявен в ДВ, бр. 55 от 19.VII.2011 г.

Няма да скрия още от самото начало, че смятам кандидатурата на доц. Панчева за много убедителна. Това мое становище лесно може да се аргументира с наличната документация и творческа продукция, което и смятам да направя по-нататък в рецензията. Но за него също така имам лични впечатления и смятам да започна с тях. Познавам доц. Панчева много отпреди да стане доцент, че и доктор, че и асистент. Познавам я още от студентската скамейка, от времето, когато следвахме в два последователни курса на „английска филология” в СУ. Винаги ме е впечатлявала с интелекта и литературната си отдаденост. Още по-назад в миналото тя е писала и поезия, към която по строго лични причини предпочита да не се връща. Ако погледнем цялата гама от професионално-житейски избори, които е правила от студентството си насам във времето, ще видим едно устойчиво съчетание от все същите изначални зададености: интелект, който полека-лека се е въплътил в ерудиция и методологическа рутина, литературна отдаденост, очевидна включително и от параметрите на участието ѝ в настоящия конкурс, и творческа инвенция, която е предпочела да тече не през руслото на личната поезия, а през художествено-автентичния превод на стихотворна класика. Педагогическите и творческите ѝ избори принадлежат към една и съща тематична сфера. Човек трудно може да си представи нещо по-солидно и хомогенно като типология в „нашата” академично-хуманитарна област.

Сега е ред да спомена основните данни за професионалния път на доц. Панчева. Тя завършва с „отличен” английска филология в Катедрата по англицистика и американистика в СУ през 1982 г. През декември 1986 г. печели конкурс за асистент по английска литература – Средновековие и Ренесанс в същата

катедра. Четири години по-късно защитава докторска дисертация на тема „Шекспировите защити на изкуството: Ренесанс, Маниеризъм, Барок”. От 1991 г. води семинари по литература на Ренесанса, практически английски език, англо-български превод и българо-английски превод. Води също така следните магистърски курсове: „Съвременни литературни теории”, „Шекспир: лирика и драма” (съвместно с проф. Александър Шурбанов) и „Дискурси на властта в ренесансовата култура” (с д-р Бойка Соколова). През 2000 г. получава титлата „доцент”, след като успешно защитава хабилитационен труд на тема „Разбягване на подобията: опит върху ренесансовата култура”, излязъл следващата година и в книжна форма от издателството на Софийския университет.

От хабилитирането си насам доц. Панчева продължава да води семинарите по ренесансова литература, а от 2010 г. поема бакалавърските лекционни курсове „Английска литература: от Средновековие към Ренесанс” и „Английска литература: от Ренесанс към Барок”. Това са стълбове в учебните програми на Катедрата по англицистика и американистика в СУ. Неведнъж съм чувал отлични отзиви за лекторските умения на доц. Панчева, за отличната организация и компетентност, с които се отличава преподаването ѝ.

Интересен белег на преподавателската дейност на доц. Панчева е и екипната ѝ работа с колеги – както в Катедрата по англицистика и американистика, така и извън нея. Най-добра илюстрация на това е ангажираността ѝ в обучението за магистърска степен. Там тя преподава курс по съвременни литературни теории, подплатен и с учебник, написан в съавторство с доц. д-р Амелия Личева. А в програмата по превод води, съвместно с проф. д-рн Татяна Стойчева, курс на тема „Културното наследство в англоезичната традиция” (от 2008 г.).

Няма да се спирам на богатия административно-организаторски опит, който доц. Панчева е натрупала през годините - данните ги има в съответната документация и ще подчертая само, че са напълно достатъчни за успех в настоящия конкурс. Ще спомена мимоходом и солидната ѝ студия “Stasis and Ecstasy: Bounds of the Sonnet Self” (последният ѝ научен текст), в която тя изследва сонетите на Шекспир от интересен постмодерен ъгъл. Но искам да отделя по-обстойно внимание на нейната дългогодишна работа като преводач на класическа англоезична литература. От хабилитирането си насам тя е дала

на българската читателска публика две от драмите на Кристофър Марлоу – „Малтийският евреин” и „Тамерлан Велики” (част I и II), излезли съответно през 2006 и тази година (изд. „Обсидиан” и „Колибри”). През 2006 г. излиза изцяло в неин превод, пуснат този път от издателството на СУ, и солиден том „Поезия” на Уилям Шекспир, включващ цялото недраматично творчество на бележития английски класик: сонетите, чието първо издание датира от 2001 г., придружени от поемите „Венера и Адонис”, „Фениксът и гълъбът” и някои други. Малко по-назад във времето, през 1996 г., доц. Панчева превежда и Едгар По, в издание, включващо старите преводи на Георги Михайлов и новите нейни („Страната на сънищата”, София: Златорогъ).

С цялостната си продукция в тази област на художественото изкуство доц. Евгения Панчева заема място в предната фаланга на българската преводно-стихотворна традиция. В избора ѝ на поети, които да претворява на български език, еднакво впечатляват вкусът ѝ и куражът ѝ. Трудно се превеждат сонети на Шекспир, особено пък „събраните”, след майсторските постижения на Владимир Свинтила и Валери Петров. Доц. Евгения Панчева, обаче, заема достойно място сред тях, въвеждайки в дългата родна поредица от ретексторизаторски прочити на Шекспир своя тълкувателна парадигма и свой стил. Тя умело съчетава художественото си умение и инвенция със задълбочено „филологическо” вникване в оригиналния текст, като демонстрира уважение не само към общия смисъл и общата тоналност в съответния сонет, но и към точния облик на конкретния образ, както и към точното му място сред другите образи и значения. С този подход тя прави българския текст на Шекспировите сонети по-податлив на „обратно превеждане” към оригинала, вдъхва у читателя доверие, че влиза в досег, под нейно ръководство, с действителната мисъл и чувство на автора. Ето как, например, единствено нейната версия на сонет 44, без да жертва мелодията, римата или съседните образи и значения, запазва интертекстуалната близост на оригинала с ренесансовата книжовна емблематика. Цитирам последните четири стиха във версиите и на тримата преводачи:

/Панчева/

Щом от вода и пръст съм сътворен,
на времето в пътеката горчива

ще крача, от водата и пръстта,
попил сълзи, емблеми на скръбта.

/Свинтила/

Предимно плът — от пръст и от вода —
от теб лишен тъгувам вечно аз.
Земя — усещам тежестта ѝ в мен.
Вода — за теб аз плача всеки ден.

/Петров/

[З]ащото - тъй си мисля - съм направен
навярно от земя и от вода,
които със теглото си голямо
порой от тежки сълзи раждат само.

Извън конкретната прецизност, този превод на доц. Евгения Панчева има едно солидно предимство спрямо другите два. Той връща българския Шекспир към времето и светоусещането на оригинала, с неговия строг интензитет и рационална архитектуроника. Свинтила и Петров, обратно, придвижват Шекспир напред във времето, като го романтизират, а специално Свинтила дори леко го шлагеризира.

По принцип, доц. Евгения Панчева обича предизвикателствата на трудността да се постигне формална близост между оригинала и поетическия превод. Претвореният от нея „Малтийски евреин”, например, показва стремеж да се съхрани дори – поне в общи линии - статистическият превес на „мъжките” завършеци в белия стих на драматурга Марлоу. При това без да се жертва нещо съществено от мисълта и образността. В превода си на „Тамерлан Велики” пък е съхранила не само хиперболизирания устрем на езика, но и нестандартните имена и названия, които самият Марлоу използва. Изобщо, нейната преводна трактовка претворява убедително достойнствата на оригиналния стих и в същото време го поставя в реалната му времепространствена ситуация, в свойствения му контекст.

Тук е мястото, където искам да отправя и една забележка към доц. Панчева, заради известен дисбаланс в цялостната ѝ творческа продукция. През периода между хабилитирането ѝ и настоящия конкурс тя е участвала сравнително рядко с доклади на конференции и семинари. Вярно, автор е на няколко извънредно смислени, приносни статии в научни сборници. Но по отношение на плодovitостта ѝ в този жанр има още какво да се желае. Уверен съм, че в случая става дума за осъзнат приоритет, но все пак личното творчество не би следвало да измества до такава степен ритуализираните форми на комуникация с академичния колегиум.

Тъй или иначе, тези публикации също представят доц. Панчева откъм най-добрите ѝ професионални страни. Макар и неизобилни, те са достатъчно на брой за да се даде и на тях положителна оценка. Имайки всичко казано дотук предвид, искам в заключение да повтора мнението си, което вече формулирах в началото: че смятам кандидатурата на доц. Евгения Панчева в настоящия конкурс за заемане на академичната длъжност „професор” (2.1 Английска литература – Средновековие и Ренесанс) за много убедителна, поради което ще гласувам „за”.

24.11.2011

(проф. д-р Владимир Трендафилов)